

KOMPETENCIJE ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Živeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETENCIJE ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Živeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

Ovaj prevod je proizveden korišćenjem sredstava Zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope. Ovdje izraženi stavovi se ne mogu smatrati odrazom zvaničnog mišljenja Evropske unije ili Saveta Evrope.

Svi zahtevi koji se tiču reprodukcije ili prevoda celine ili dela dokumenta, moraju se uputiti na: Direkcija za komunikacije - Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Fotografija na naslovnoj strani: © Shutterstock
Dizajn naslovne strane: Odeljenje za proizvodnju dokumenata i publikacija (SPDP), Savet Evrope

Prelom: Odeljenje za proizvodnju dokumenata i publikacija, Savet Evrope

Savet Evrope izdavaštvo
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Savet Evrope, juli 2016
Štampano u Savetu Evrope

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Sažetak

U ovom dokumentu opisuje se konceptualni model kompetencija koje učenici treba da steknu da bi efikasno učestvovali u kulturi demokratije i mirno živeli zajedno sa drugima u kulturno raznolikim demokratskim društvima. Model je namenjen za korišćenje u svrhu informisanja, donošenja odluka i planiranja u obrazovanju, pri čemu će pomoći da obrazovni sistemi budu u funkciji pripreme učenika za život kao kompetentnih demokratskih građana.

Dokument je podeljen na sedam poglavlja.

U prvom poglavlju navodi se obrazovna svrha modela kompetencija. U ovom poglavlju, takođe, opisuje se i zašto se umesto reči „demokratija“ u ovom kontekstu koristi izraz „kultura demokratije“, odnosno to se čini da bi se naglasila činjenica da, dok demokratija ne može da postoji bez demokratskih institucija i zakona, te institucije ne mogu da deluju, niti zakoni mogu da se primenjuju u praksi ako nisu utemeljeni na kulturi demokratije, odnosno na demokratskim vrednostima, stavovima i praksama. U prvom poglavlju se opisuje i međusobna zavisnost kulture demokratije i interkulturalnog dijaloga u kulturno raznolikim društvima u kojima je neophodan interkulturalni dijalog da bi se osigurala uključenost svih građana u demokratske razgovore, rasprave i promišljanja.

U drugom i trećem poglavlju opisuju se neke od povezanih pretpostavki koje leže u osnovi ovog modela. U drugom poglavlju opisuju se pretpostavke da dok je neophodno da građani steknu niz kompetencija kako bi efikasno učestvovali u kulturi demokratije, te kompetencije nisu dovoljne da bi došlo do pomenutog učešća, jer su za demokratsko učešće potrebne odgovarajuće institucionalne strukture. Drugim rečima, i kompetencije i demokratske institucije su neophodne da se podrži kultura demokratije. Osim toga, za demokratsko učešće svih građana jednog društva potrebne su mere za rešavanje društvene nejednakosti i strukturnih nedostataka. U nedostatku ovakvih mera, pripadnici ugroženih grupa biće marginalizovani u demokratskim procesima bez obzira na to na kom nivou su njihove demokratske kompetencije.

U trećem poglavlju opisuje se koncept „kulture“ koji model kompetencija pretpostavlja. Sve kulture su same po sebi heterogene, osporavane, dinamične i stalno se menjaju, i svi ljudi nastanjuju brojne kulture koje međusobno deluju na

složene načine. U ovom poglavlju se razmatra i koncept „interkulturalnog“. Predlaže se da se interkulturalne situacije označe kao situacije koje nastaju kada pojedinac drugog pojedinca, ili grupu, opaža kao nekoga ko je kulturno drugačiji od njega samog. Interkulturalni dijalog je zato definisan kao dijalog koji se odvija između pojedinaca ili grupa, koji sebe doživljavaju kao nekoga čija je kulturna pripadnost drugačija od drugog. Uočeno je da interkulturalni dijalog, iako veoma važan za podsticanje tolerancije i unapređivanje društvene kohezije u kulturno različitim društvima, u nekim situacijama može da bude veoma zahtevan i težak.

U četvrtom poglavlju izlaže se koncept „kompetencije“, koji se koristi u modelu. Demokratska i interkulturalna kompetencija definisana je kao sposobnost da se mobilišu i koriste odgovarajuće vrednosti, stavovi, veštine, znanje i/ili razumevanje, kako bi se na odgovarajući način i efikasno odgovorilo na zahteve, izazove i mogućnosti, koji predstavljaju demokratske i interkulturalne situacije. Kompetencija se tretira kao dinamičan proces u kojem kompetentan pojedinac aktivno i na prilagodljiv način mobilizuje i koristi grupe psiholoških resursa da bi odgovorio na nove okolnosti koje se pojavljuju.

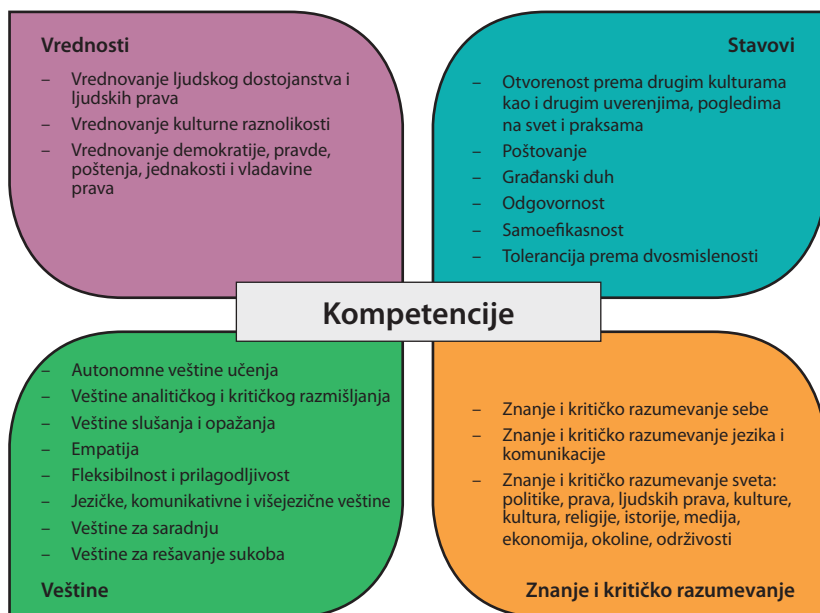
U četvrtom poglavlju opisuje se i način na koji se, osim pomenutog globalnog i holističkog korišćenja pojma „kompetencija“ (jedinina), pojam „kompetencije“ (množina) koristi u ovom dokumentu da označi određene pojedinačne resurse (npr. određene vrednosti, stavove, veštine, znanja i razumevanja) koji se mobilizuju i koriste u stvaranju kompetentnog ponašanja. Drugim rečima, u ovom slučaju kompetencija se sastoji od odabira, aktiviranja i organizacije kompetencija i primene tih kompetencija na konkretne situacije, na jedan koordinisan, prilagodljiv i dinamičan način.

U petom poglavlju opisuje se radni metod koji je korišćen da bi se odredile konkretne kompetencije koje će se uvrstiti u postojeći model. Značajna karakteristika modela jeste ta da on nije napravljen ni iz čega. Umesto toga, model je utemeljen na sistematičnoj analizi postojećih konceptualnih shema demokratske kompetencije i interkulturalne kompetencije. Urađena je provera, kojom je utvrđena 101 takva shema. Svaka od pomenute 101 sheme je raščlanjena da bi se utvrdile sve pojedinačne kompetencije koje su u njima sadržane, nakon čega su te kompetencije grupisane u srodne skupine. Time je utvrđeno 55 mogućih kompetencija koje mogu da se uvrste u model. Kako bi se pomoglo u skraćivanju ovog spiska kompetencija i da bi se dobio praktičan spisak s kojim se može lakše raditi, korišćen je skup načelnih kriterijuma i pragmatičnih razmatranja, da bi se utvrdile ključne kompetencije koje je trebalo uvrstiti u ovaj model.

Primenom pomenutih kriterijuma i razmatranjem utvrđeno je 20 kompetencija koje treba uvrstiti u model, odnosno tri skupa vrednosti, šest stavova, osam veština i tri

grupe znanja i kritičkog razumevanja. Ove kompetencije su korišćene pri pravljenju modela. Potom je pripremljen nacrt dokumenta sa opisom modela i dostavljen u sklopu procesa međunarodnih konsultacija koje su obuhvatale stručnjake iz akademske zajednice, stručnjake iz obrazovanja i kreatore politika. U odgovorima dobijenim u pomenutim konsultacijama predloženi model je potvrđen, ali je isto tako dat i niz veoma korisnih informacija. Te informacije su iskorišćene da se utanače detalji modela, kao i da se usmeri pisanje ovog dokumenta.

20 kompetencija obuhvaćenih modelom kompetencija za demokratsku kulturu

U šestom poglavlju opisuje se u celini dobijeni model, tako što su pobrojane i opisane konkretne vrednosti, stavovi, veštine, znanja i kritičko razumevanje, koji pojedincu omogućavaju da efikasno i na odgovarajući način učestvuje u kulturi demokratije. Model je u obliku dijagrama rezimiran na slici iznad, dok je celokupan spisak od 20 kompetencija, zajedno sa kratkim opisom svake od njih, dat u prikazu niže u tekstu.

U sedmom poglavlju, kojim se ovaj dokument završava, naznačava se da postoje „dve nade“ za ovaj model i to da će on biti od koristi za donošenje odluka i planiranje na polju obrazovanja, kao i da će pomoći u osnaživanju mladih, kao autonomnih

društvenih aktera sposobnih da izaberu ciljeve i da rade na ostvarivanju svojih sopstvenih ciljeva u životu, u sklopu okvira koji pružaju demokratske institucije, kao i u sklopu poštovanja ljudskih prava.

U dodatku A dat je spisak izvora za 101 shemu kompetencija, koje su proverene kroz projekat. U dodatku B dat je spisak 55 mogućih kompetencija koje su utvrđene u pomenutoj 101 shemi, dok se u dodatku C daju određeni predlozi za dodatno štivo, osim onoga koje je pobrojano u referencama u dodatku A.

Kratak spisak kompetencija koje pojedincu omogućavaju da efikasno i na odgovarajući način učestvuje u kulturi demokratije

Vrednosti

Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava

Ova vrednost je zasnovana na opštem uverenju da je svako ljudsko biće jednako vredno, ima jednako dostojanstvo, ima pravo na jednako poštovanje, kao i pravo na isti skup ljudskih prava i osnovnih sloboda, pa se tako treba prema njemu i odnositi.

Vrednovanje kulturne raznolikosti

Ova vrednost je zasnovana na opštem uverenju da pripadnost drugoj kulturi, kulturnu promenljivost i raznolikost, kao i pluralizam pogleda, gledišta i praksi treba uvažavati i negovati i na njih pozitivno gledati.

Vrednovanje demokratije, pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava

Ovaj skup vrednosti je zasnovan na opštem uverenju da društva treba da funkcionišu i da se ravnaju prema demokratskim procesima kojima se poštuju principi pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava.

Stavovi

Otvorenost prema drugim kulturama kao i drugim uverenjima, pogledima na svet i praksama

Otvorenost je stav prema ljudima za koje se smatra da pripadaju drugačijim kulturama od sopstvenih, ili stav prema uverenjima, pogledima na svet i praksama koje se razlikuju od sopstvenih. Otvorenost obuhvata osetljivost, radoznalost i spremnost da se uđe u interakciju sa drugim ljudima i drugim pogledima na svet.

Poštovanje

Poštovanje se sastoji od pozitivnog pogleda i cenjenja nekoga, ili nečega, na osnovu procene da ima bitan značaj, zaslužnost ili vrednost. Imati poštovanje prema drugim ljudima, koji se vide kao ljudi koji pripadaju drugačijim kulturama, ili imaju drugačija uverenja, mišljenja, ili prakse od sopstvenih, jeste od suštinske važnosti za efikasan interkulturalni dijalog i kulturu demokratije.

Građanski duh

Građanski duh je stav prema zajednici ili društvenoj grupi kojoj neko pripada, a koja je veća od neposrednog kruga sopstvene porodice i prijatelja. Građanski duh obuhvata osećaj pripadnosti zajednici, svest o drugim ljudima u zajednici, svest o uticajima sopstvenog delovanja na te ljude, solidarnost sa drugim članovima zajednice i osećaj građanske dužnosti prema zajednici.

Odgovornost

Odgovornost je stav prema sopstvenom delovanju. Odgovornost obuhvata razmišljanje o sopstvenim radnjama, stvaranje namera o tome kako delovati na moralno odgovarajući način, svesno vršenje tih radnji i smatranje sebe odgovornim za ishode tih radnji.

Samoeфикаsnost

Samoeфикаsnost je stav prema sebi. Samoeфикаsnost obuhvata pozitivno verovanje u sopstvenu sposobnost da se preduzmu radnje koje su potrebne za postizanje određenih ciljeva, kao i pouzdanje da se mogu razumeti pitanja, odabrati odgovarajuće metode za izvršavanje zadataka, uspešno prevazići prepreke i napraviti razlika u svetu.

Tolerancija prema dvosmislenosti

Tolerancija prema dvosmislenosti je stav prema situacijama koje su neizvesne i predmet brojnih protivrečnih tumačenja. Tolerancija obuhvata pozitivno ocenjivanje takvih situacija i njihovo rešavanje na konstruktivan način.

Veštine

Autonomne veštine učenja

Autonomne veštine učenja su veštine potrebne da se obavlja, organizuje i oceni sopstveno učenje u skladu sa sopstvenim potrebama, na način koji se samostalno odredi, bez tuđeg podsticanja.

Veštine analitičkog i kritičkog razmišljanja

Veštine analitičkog i kritičkog razmišljanja su veštine potrebne da se analizira, oceni i donese mišljenje o materijalima bilo koje vrste (npr. tekstovima, argumentima, tumačenjima, pitanjima, događajima, iskustvima, itd.) na sistematičan i logičan način.

Veštine slušanja i opažanja

Veštine slušanja i opažanja su veštine potrebne da se primeti i razume ono što se govori i kako se govori, ali da se primeti i razume i neverbalno ponašanje drugih ljudi.

Empatija

Empatija je skup veština potrebnih da se razumeju i da se poveže sa mislima, uverenjima i osećanjima drugih ljudi i da se svet vidi iz perspektive drugih ljudi.

Fleksibilnost i prilagodljivost

Fleksibilnost i prilagodljivost su veštine potrebne da se prilagode i uredi sopstvene misli, osećanja ili ponašanja, tako da se može efikasno i na odgovarajući način odgovoriti na nove kontekste i situacije.

Jezičke, komunikativne i višejezične veštine

Jezičke, komunikativne i višejezične veštine su veštine potrebne da se efikasno i na odgovarajući način komunicira sa drugim ljudima koji govore isti, ili neki drugi jezik, i da se deluje kao posrednik između onih koji govore različitim jezicima.

Veštine za saradnju

Veštine za saradnju su veštine potrebne da se sa drugima uspešno učestvuje u zajedničkim aktivnostima, zadacima i poduhvatima i da se drugi ohrabre da saraduju kako bi se mogli postići ciljevi grupe.

Veštine za rešavanje sukoba

Veštine za rešavanje sukoba su veštine potrebne da se sukobom bavi, da se njime upravlja i da se reši na miran način i to tako što se sukobljene strane usmeravaju ka optimalnim rešenjima, koja su prihvatljiva za sve strane.

Znanje i kritičko razmišljanje

Znanje i kritičko razumevanje sebe

Znanje i kritičko razumevanje sebe obuhvata znanje i kritičko razumevanje sopstvenih misli, uverenja, osećanja i motivacija, kao i sopstvene kulturne pripadnosti i pogleda na svet.

Znanje i kritičko razumevanje jezika i komunikacije

Znanje i kritičko razumevanje jezika i komunikacije obuhvata znanje i kritičko razumevanje društveno pogodnih verbalnih i neverbalnih komunikativnih konvencija koje deluju u jeziku, odnosno jezicima kojima se govori, efekata koje različiti stilovi komunikacije mogu imati na druge ljude, kao i načina na koji svaki jezik na jedinstven način izražava značenja zajednička kulturi.

Znanje i kritičko razumevanje sveta

Znanje i kritičko razumevanje sveta obuhvata veliki i složen skup znanja i kritičkog razumevanja u različitim oblastima, uključujući politiku, pravo, ljudska prava, kulturu, kulture, religije, istoriju, medije, ekonomije, okolinu i održivost.

Savremena društva u Evropi suočavaju se sa brojnim izazovima, uključujući sve manji stepen odziva birača na izbore, povećano nepoverenje u političare, veliki stepen krivičnih dela iz mržnje, netrpeljivost i predrasude prema manjinskim etničkim i verskim grupama, kao i sve veći stepen podrške nasilnom ekstremizmu. Ovi izazovi su pretnja legitimnosti demokratskih institucija i mirnom suživotu unutar Evrope.

Formalno obrazovanje je izuzetno važan alat koji se može koristiti za rešavanje pomenutih izazova. Odgovarajuće obrazovne ulazne informacije i prakse mogu da povećaju demokratsku angažovanost, da umanje netrpeljivost i predrasude, i da smanje podršku nasilnom ekstremizmu. Da bi se, međutim, ovi ciljevi postigli, obrazovni radnici moraju jasno da razumeju demokratske kompetencije na koje, kao na ciljeve, nastavni plan i program treba da bude usmeren.

Savet Evrope je napravio nov konceptualni model kompetencija koje su građanima potrebne da bi učestvovali u demokratskoj kulturi i da bi mirno živeli zajedno sa drugima u kulturno raznolikim društvima. Model je proizvod intenzivnog rada tokom perioda od dve godine i dobio je veliku potvrdu tokom međunarodnih konsultacija sa vodećim stručnjacima iz obrazovanja. Model pruža čvrst konceptualni temelj za budući razvoj nastavnih planova i programa, pedagogija i procena „obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava“.

Ova brošura sadrži sažetak *Kompetencija za demokratsku kulturu* radi brže i lakše reference. Ceo tekst se može pronaći u publikaciji Saveta Evrope ISBN 978-92-871-8237-1.

www.coe.int

Savet Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Od njegovih 47 država članica, 28 su istovremeno i članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čoveka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE